

Załącznik do

Uchwały Nr XXVIII/173/2010

Rady Gminy Sławatycze

z dnia 10 listopada 2010 roku

**SYSTEM PROFILAKTYKI I OPIEKI
NAD DZIECKIEM I RODZINĄ
GMINY SŁAWATYCZE
NA LATA 2010-2013**

LISTOPAD 2010

WSTĘP

Każdy system społeczno – gospodarczy ma odpowiednio dostosowaną do swoich zasad i warunków historyczno - kulturowych politykę społeczną, wchodzącą w zakres szeroko rozumianej polityki państwa. Szczególne miejsce w polityce społecznej zajmuje polityka rodzinna. Polityka rodzinna to całokształt norm prawnych, działań i środków uruchomionych przez państwo w celu stworzenia odpowiednich warunków życia dla rodziny; jej powstania, prawidłowego rozwoju i spełniania przez nią wszystkich ważnych społecznie funkcji. Polityka rodzinna określana jest też jako polityka społeczna wobec rodziny.

Cele polityki rodzinnej państwa można określić jako tworzenie ogólnych warunków do powstawania, rozwoju i zaspokajania bytowych i kulturalnych potrzeb rodziny, optymalnych warunków kształcenia i wychowywania młodego pokolenia oraz równości ich startu życiowego i zawodowego – równości szans życiowych.

W polityce społecznej kwestie dziecka traktujemy z uwagą i w sposób szczególny. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, że dzieci wymagają szczególnej troski i ochrony, a działalność na ich rzecz powinna koncentrować się przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez ułatwianie dostępu do oświaty, systemu ochrony zdrowia, wypoczynku oraz asekurowaniu w obliczu ryzyka i różnych zagrożeń życiowych. Tymczasem, mimo wysiłków społeczeństwa, sytuacja dzieci i rodziny w naszym kraju daleka jest od stanu zadawalającego. Szansą na poprawę tego stanu rzeczy jest budowa lokalnych systemów profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną.

Niniejszy dokument opracowany został zgodnie art. 17 ust. 1, pkt. 13 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. pomocy społecznej i ma na celu wzmocnienie pozycji prawnej dziecka i rodziny na terenie gminy.

System opieki nad dzieckiem, obejmuje obszary usług społecznych, których zadaniem jest:

1. tworzenie możliwości i poprawa warunków optymalnego rozwoju dziecka,
2. wspieranie funkcjonowania rodziny,

3. wyrównywanie dysfunkcji w zachowaniach osób bądź w sytuacjach społecznych. Tradycyjnie rozróżnia się opiekę nad dziećmi o specjalnych potrzebach, tj. dziećmi z różnego rodzaju dysfunkcjami i zaburzeniami rozwojowymi oraz opiekę nad dziećmi i młodzieżą z problemami psychospołecznymi, włącznie z osobami uzależnionymi i pozostającymi w konflikcie z prawem.

Do najważniejszych elementów charakteryzujących kierunki zmian większości systemów należą:

- a. zachowanie równowagi między ochroną dziecka a utrzymaniem pozycji dziecka w rodzinie,
- b. respektowanie punktu widzenia rodziców,
- c. model negocjacyjny jako zasada pracy z rodzinami dzieci o specjalnych potrzebach,
- d. zwracanie uwagi na kwestię praw dziecka i ich respektowanie.

Rodzicielstwo uznawano dotąd za izolowany i jednokierunkowy proces, ograniczający się do wychowywania dzieci przez rodziców. Jeśli nastawienie rodziców wobec dziecka nie było pozytywne lub jeśli brakowało im wiedzy bądź umiejętności pedagogicznych i sprawy przybierały zły obrót, społeczeństwo uznawało rodziców za winnych, a dzieci trafiały do placówki opieki instytucjonalnej albo do rodziny zastępczej. Chociaż mówiło się o opiece nad dziećmi, w rzeczywistości była ona rozumiana raczej jako ochrona dzieci lub pomoc dzieciom znajdującym się w niebezpieczeństwie.

Rodzicielstwo to przede wszystkim proces dwukierunkowy i cyrkularny, wpływ rodziców na dzieci może różnić się w zależności od cech dziecka, podobnie jak efekty niektórych działań rodzicielskich są funkcją temperamentu dziecka. W większości krajów europejskich z coraz większą rezerwą podchodzi się do umieszczania dziecka w instytucji opieki lub w rodzinie zastępczej, powstaje coraz więcej programów skoncentrowanych na rodzinie i podejmuje się coraz więcej działań wspierających rodzinę. Preferuje się różnego rodzaju „edukacyjne wsparcie rodziny”, organizowane przez ośrodki opieki dziennej czy rodziny zastępcze oferujące opiekę dzienną. W radzeniu sobie z codziennymi problemami domowymi i wychowawczymi rodzice są wspierani przez te ośrodki lub rodziny. Warto zwrócić również uwagę na bardziej zróżnicowane formy usług nastawionych na udzielanie pomocy większej liczbie dzieci i młodych ludzi, nasilającą się tendencją do umieszczania dzieci

pod opieką krewnych oraz rosnące wysiłki w pozyskiwaniu profesjonalnych opiekunów, przygotowanych do pracy z młodymi ludźmi.

1. KWESTIA RODZINY I DZIECKA W POLITYCE SPOŁECZNEJ

Rodzina i dziecko stanowią jedną z zasadniczych kwestii w polityce społecznej państwa. Działalność na rzecz rodzin dotyczy wyrównywania pomiędzy nimi nieuzasadnionych i niezawinionych różnic socjalnych, tworzenia im równych szans oraz zabezpieczanie i minimalizacja w obliczu ryzyka życiowego. Natomiast działania podejmowane na rzecz dzieci mają przede wszystkim na celu ochronę ich praw, wyrównywanie szans życiowych poprzez ułatwianie dostępu do oświaty, służby zdrowia i wypoczynku oraz zapewnienie im bezpieczeństwa.

Istnieje wiele definicji rodziny. Najogólniej określa się ją jako podstawową komórkę społeczną, składającą się z rodziców (rodzica) i dzieci. Podkreśla się również instytucjonalną formę małżeństwa, poprzez którą powstaje system pokrewieństwa i dziedziczenia. Elementem wyróżniającym rodzinę jest wspólnota mieszkaniowa, tworząca najczęściej jedno gospodarstwo domowe, które może obejmować dwa, a nawet trzy pokolenia. Cechą wspólną wszystkich definicji rodziny jest to, że zapewnia ona ciągłość biologiczną społeczeństwa i przekazuje dziedzictwo kulturowe następnym pokoleniom. Ogólnie rzecz ujmując, rodzinę charakteryzuje współwystępowanie takich elementów, jak: wspólne zamieszkanie członków, wspólne nazwisko, wspólna własność, wspólna kultura duchowa oraz pokrewieństwo biologiczne.

Rodzina pełni szereg funkcji mających na celu zaspokajanie potrzeb swoich członków. Przede wszystkim warunkuje prawidłowy rozwój biologiczny i psychospołeczny dziecka. Jest pierwszą instytucją wychowawczą, w której przebiega proces socjalizacji dzieci, kształtowanie ich osobowości oraz przygotowanie do przyszłych ról społecznych. Rodzina oddziałuje na dziecko poprzez określony i swoisty układ stosunków społecznych, na których podłożu dziecko

przyswaja sobie określone wartości i wzory osobowe. Każda rodzina tworzy własną, niepowtarzalną atmosferę życia domowego, na którą wpływają między innymi: stosunki wzajemne między małżonkami, miłość rodzicielska do dzieci, codzienne zachowania członków rodziny, kultywowanie tradycji, a także uznawanie wspólnych wartości. Wychowawcze oddziaływanie rodziny ma istotny wpływ na socjalizację dzieci i młodzieży w drodze nieświadomionego często przekazywania wiedzy o otaczającym świecie wraz z wartościowaniem go i preferowaniem wzorów zachowań.

Prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny zagraża jednak szereg czynników, wśród których istotną rolę odgrywają zjawiska patologiczne. Ich oddziaływanie czyni daną rodzinę dysfunkcyjną, czyli taką, która nie potrafi sprostać swoim obowiązkom względem dzieci i innych członków rodziny oraz pomyślnie rozwiązywać swoich problemów i sytuacji kryzysowych. Do zjawisk patologicznych zalicza się między innymi: alkoholizm, narkomanie, przestępczość rodziców oraz przemoc w rodzinie. Są one najczęstszą przyczyną niedostosowania społecznego dzieci.

Dziecko, podobnie jak rodzina, nie posiada jednoznacznej definicji. Według kodeksu cywilnego to osoba, która nie ukończyła 18 lat i nie uzyskała pełnej zdolności do czynności prawnej. Ograniczoną zdolność do czynności prawnych kodeks cywilny przyznaje dzieciom, które ukończyły 13 lat. Pełną zdolność do czynności prawnych uzyskuje się wraz z ukończeniem 18 roku życia (jedyne odstępstwo stanowi wcześniejsze zawarcie związku małżeńskiego; wówczas dziewczyna, zawsze za zgodą sądu opiekuńczego, może uzyskać pełną zdolność do czynności prawnych po ukończeniu 16 lat). Dziecko pozostaje aż do uzyskania pełnoletności, tj. ukończenia 18 lat, pod władzą rodzicielską. W kodeksie karnym nieletnim jest dziecko do ukończenia 17 roku życia. Dzieci do 13 roku życia nie mają zdolności do czynności prawnych, a w ich imieniu działają rodzice lub opiekunowie prawni.

Problemy dzieci i młodzieży „widziane” są najlepiej w środowisku lokalnym, stąd konieczność tworzenia lokalnych systemów profilaktyczno – wychowawczych. W dzisiejszej rzeczywistości samorząd powinien skupiać działania wszystkich instytucji i organizacji działających na rzecz profilaktyki i pomocy dziecku i rodzinie. Dla gminy jest to zadanie własne o charakterze obowiązkowym. (art. 17 ust. 1, pkt. 13 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku).

Zakres pojęcia „profilaktyka i opieka nad dzieckiem i rodziną” w niniejszym opracowaniu obejmuje system zintegrowanych działań zapobiegających zagrożeniom prawidłowego rozwoju dziecka oraz prawidłowego funkcjonowania jego rodziny, a w przypadku braku opieki rodzicielskiej przygotowywanie i organizowanie opieki zastępczej. W szczególności obejmuje dbałość o:

1. respektowanie praw dziecka,
2. zapewnienie właściwych warunków życia dziecka,
3. zapewnienie mu poczucia bezpieczeństwa i akceptacji ,
4. prawidłowość przebiegu procesów edukacji i wychowywania,
5. aktywny udział dzieci i ich rodzin w kulturze,
6. tworzenie możliwości właściwego spędzania czasu wolnego,
7. rozwój zabezpieczeń społecznych, pomoc pozostającym w trudnej sytuacji materialnej i rodzinnej.

2. SYSTEM I JEGO ZADANIA

Do realizacji poszczególnych zadań włączony został gminny system wsparcia dziecka i rodziny. System ten tworzą działania instytucji funkcjonujących na terenie gminy. W skład którego, wchodzi:

1. Urząd Gminy (UG),
2. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS),
3. Zespół Placówek Oświatowych (ZPO),
4. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA),
5. Gminny Ośrodek Kultury (GOK),
6. Policja,
7. Służba Zdrowia,

Działania w/w instytucji (zwanymi dalej partnerami), tworzących gminny system wspierania dziecka i rodziny, mają na celu poprawę warunków rozwoju dziecka, a także profilaktyka oraz wspieranie funkcjonowania rodziny.

2.1 OGÓLNE ZASADY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU

1. aktywny udział mieszkańców,
2. autonomiczność podmiotów,
3. interdyscyplinarność działań,
4. współpraca i partnerstwo,
5. współodpowiedzialność podmiotów realizujących system,
6. ciągłość działań,
7. pierwszeństwo profilaktyki nad interwencją.

2.2 CELE SYSTEMU:

1. przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodzin,
2. poszukiwanie nowych alternatywnych rozwiązań w zakresie pracy z dzieckiem i rodziną między innymi - konieczność utworzenia świetlicy środowiskowej,
3. wzmocnienie roli i funkcji rodziny na rzecz prawidłowego wypełniania zadań związanych z opieką nad dzieckiem i jego wychowaniem,
4. zapobieganie i przeciwdziałanie różnym formom niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży oraz dysfunkcyjności rodziny,
5. wspieranie rodziny, szkoły i społeczności lokalnej w rozwiązywaniu problemów pedagogicznych z dziećmi i młodzieżą zagrożoną demoralizacją i uzależnieniami,
6. koordynacja i współpraca wszelkich działań instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych, zajmujących się na terenie gminy pomocą dziecku i rodzinie,
7. kształtowanie wśród młodzieży umiejętności i zachowań umożliwiających zdrowy styl życia,
8. budowanie poczucia własnej wartości i zachowań asertywnych w rodzinie,

9. kształcenie umiejętności komunikacji interpersonalnej, wychowywanie z uwzględnieniem pozytywnego systemu wartości i podejmowania odpowiedzialnych decyzji młodzieży,
10. opracowanie informacji o możliwości skorzystania z różnych form i metod pomocy, opieki i wsparcia dla dziecka i rodziny na danym terenie,
11. aktywizowanie dzieci, młodzieży i rodziców do działań na rzecz własnego rozwoju,
12. udzielenie rodzinie kompleksowej pomocy w formie specjalistycznego poradnictwa i terapii,
13. upowszechnianie działalności profilaktycznej i promocji zdrowia,
14. dostosowanie organizacji placówek do potrzeb dzieci i rodzin,
15. integracja profilaktyczno – opiekuńczej działalności placówek przy zachowaniu pełnej autonomii.

3. REALIZACJA ZADAŃ

Cele systemu realizowane są na dwóch poziomach:

I. Profilaktyki

1. pomoc psychologiczno – pedagogiczna oraz terapeutyczna dzieciom i młodzieży mającej trudności edukacyjne, problemy adaptacyjne, będących w sytuacji kryzysowej – prowadzona na terenie placówek oświatowych. W szkole prowadzona będzie profilaktyka pierwszorzędowa i drugorzędowa.
 - a. Profilaktyka pierwszorzędowa będzie skierowana do wszystkich uczniów i rodziców. Jej celem jest promocja zdrowia oraz przeciwdziałanie i profilaktyka uzależnień dzieci i młodzieży. Działaniami prewencyjnym objęci zostaną uczniowie z grup niskiego ryzyka. Realizatorami tych działań będą wszyscy nauczyciele, psycholog i pedagog szkolny.
 - b. Profilaktyka drugorzędowa skierowana będzie do grup podwyższonego ryzyka. Celem działań jest umożliwienie wycofania się z ryzykownych zachowań, pomoc uczniom w identyfikowaniu i rozwiązywaniu problemów, wspieranie tych osób w sytuacjach trudnych.

2. działalność psychoedukacyjna skierowana do rodziców - pedagogizacja rodziców, porady i konsultacje, informowanie o możliwościach uzyskania pomocy specjalistycznej, zaangażowanie rodziców w życie szkoły,
3. zajęcia pozalekcyjne: sportowe, kulturalne, rekreacyjne, edukacyjne,
4. akcja lato – zima: obozy biwaki, półkolonie, festyny środowiskowe, plenery plastyczne, koncerty, zajęcia sportowe,
5. profesjonalne programy profilaktyczne oraz kampanie i akcje nastawione na zapobieganie konkretnym zagrożeniom: agresji, uzależnieniom, sektom, przemocy,
6. programy promocji zdrowia realizowane we współpracy ze służbą zdrowia,
7. tworzenie otwartych miejsc rekreacji i wypoczynku: place zabaw, boiska, trasy rowerowe,
8. kontrola realizacji obowiązku szkolnego,
9. systematyczny monitoring potrzeb środowiska lokalnego w zakresie działalności profilaktycznej.

II. Wczesnej, instytucjonalnej pomocy rodzinie poprzez:

1. poradnictwo socjalne i rodzinne,
2. terapię indywidualną i grupową,
3. dożywianie dzieci,
4. dofinansowywanie wypoczynku letniego dla dzieci z rodzin ubogich, w tym dofinansowywanie obozu terapeutycznego dla dzieci z grupy ryzyka,
5. pomoc osobom niepełnosprawnym wynikająca z ustawy o pomocy społecznej,
6. przyznawanie i wypłacanie świadczeń wynikających z ustawy o świadczeniach rodzinnych i ustawy wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej,
7. przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych i celowych,
8. tworzenie i realizacja programów osłonowych tj. gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz gminny program przeciwdziałania narkomanii – porady psychologa,
9. działalność edukacją prawną, w tym upowszechnianie informacji o profilaktyczno – interwencyjnych funkcjach wymiaru sprawiedliwości oraz służb porządku publicznego,
10. współpracę z ofiarami przemocy w rodzinie.

3.1 REALIZACJA ZADAŃ Z UDZIAŁEM PARTNERÓW

Zadania – Partnerzy w realizacji zadań:

- 1) organizowanie zajęć informacyjnych poszerzających wiedzę rodziców nt. rozwoju dzieci i młodzieży (ZPO, Służba zdrowia, GOK, GOPS),
- 2) udział w podnoszeniu kwalifikacji osób odpowiedzialnych i zaangażowanych we wdrażanie i realizację programu,
- 3) włączanie rodziców w proces dydaktyczno – wychowawczy dzieci np. angażowanie rodziców w udzielanie pomocy w zakresie pracy domowej, do organizacji imprez klasowych, szkolnych, pielęgnowanie i podtrzymywanie tradycji kultury wsi oraz rozwój działalności kulturowej i oświatowej (ZPO, GOK),
- 4) organizowanie pomocy w zakresie wyposażenia w podręczniki i przybory szkolne (UG, ZPO, GOPS),
- 5) udzielanie informacji nt. ofert wypoczynku w czasie ferii letnich, zimowych (ZPO, GOPS, UG, GOK),
- 6) realizacja istniejących programów profilaktycznych i edukacyjnych wspierających wychowanie dzieci i młodzieży oraz poprawy jakości życia na wsi,
- 7) opracowywanie i wdrażanie procedury wyróżniania i nagradzania rozwoju młodzieży uzdolnionej (UG, ZPO),
- 8) realizacja projektów i programów służących zdrowemu stylowi życia, przeciwdziałanie uzależnieniom i aktywizacja czasu wolnego (ZPO, Służba zdrowia, GOK,
- 9) pomoc uczniom w podjęciu decyzji wyboru zawodu, pomoc psychologiczna i pedagogiczna w szkole,
- 10) finansowe wspieranie uczniów zdolnych z rodzin o niskich dochodów (UG, GOPS, ZPO),
- 11) opracowywanie danych nt. warunków życia rodzin oraz dzieci i młodzieży (Policja, GOPS),
- 12) rozpowszechnianie lokalnej bazy informacyjnej nt. Gminnego Systemu Wsparcia Dziecku i Rodzinie (UG, ZPO, GOPS, Policja, GOK),
- 13) rozwój wsparcia dla rodzin z niepełnosprawnymi członkami rodziny lub mieszkającymi z osobami starszymi (UG, GOPS, Służba zdrowia),

- 14) wspieranie idei wolontariatu oraz innych form aktywności sprzyjających uwrażliwieniu młodzieży na potrzeby innych ludzi (ZPO, UG, GOPS,
- 15) działania na rzecz aktywizacji i integracji społeczności lokalnej (UG, GOK, GOPS,
- 16) wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy i wykształcenia mieszkańców wsi oraz rozwój działalności kulturowej i oświatowej,
- 17) wspieranie plenerowych imprez sportowych, rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży (UG,
- 18) realizacja ochrony zdrowia z zakresu zdrowia publicznego – higiena , szczepienia ochronne itp. (Służba zdrowia, ZPO),
- 19) realizacja programów profilaktycznych i prozdrowotnych – wady postawy, wzroku, uzależnień i prawidłowego żywienia (Służba zdrowia, ZPO),
- 20) realizacja programów propagujących zasady bezpiecznego zachowania na drodze, ulicy, w domu, w czasie zabawy, na wakacjach, w czasie kontaktów z ludźmi (ZPO, Policja),
- 21) wspieranie rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (GOPS, ZPO),
- 22) kontrola zakresu sprzedaży papierosów, alkoholu dzieciom i młodzieży do lat 18 (GKRPA, Policja),
- 23) objęcie zwiększonym wsparciem dzieci i młodzieży rodzin z problemem alkoholowym oraz bezrobociem (GKRPA, GOPS).

4. SPODZIEWANE EFEKTY REALIZACJI GMINNEGO SYSTEMU PROFILAKTYKI I OPIEKI NAD DZIECKIEM I RODZINĄ

1. zwiększenie uświadomienia rodziców w zakresie form i wartości społecznych gwarantujących prawidłowy przebieg procesu wychowania,
2. wzbogacanie standardowej oferty dydaktycznej,
3. zwiększony dostęp dzieci i młodzieży do aktywnego spędzania wolnego czasu,

4. wzrost świadomości rodzin i instytucji na temat uzyskania pomocy głównie dla osób niepełnosprawnych, z uwzględnieniem możliwości wykorzystania środków unijnych i PEFRON – u,
 5. zwiększenie poczucia bezpieczeństwa dzieci i młodzieży oraz przeciwdziałanie uzależnieniom – wzrost liczby szkoleń i prelekcji fachowców z zakresu psychologii i pedagogiki,
 6. wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych w zakresie podejmowania działań na rzecz rodzin,
 7. aktywne pobudzenie i rozwój współpracy środowisk lokalnych na rzecz rozwoju społeczno – gospodarczego gminy w celu poprawy warunków życia rodziny,
 8. rozwój nowych form aktywności kulturowej, rekreacyjnej – stworzenie placu zabaw dla dzieci, utworzenie ścieżek rowerowych, imprez stałych,
 9. wzmocnienie i tworzenie więzi lokalnej społeczności w celu zapobiegania migracji miejscowej ludności do krajów Unii Europejskiej,
 10. wspieranie i rozwój inicjatyw i zainteresowań dzieci, młodzieży poprzez szkolenia i specjalistyczne kursy,
 11. utworzenie świetlicy środowiskowej dla dzieci i młodzieży.
-

5. PODSUMOWANIE

W październiku 2010r. powstał system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną gminy Sławatycze na lata 2010-2013. Zakłada on przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dziecka i rodziny, poprzez tworzenie warunków optymalnego rozwoju dziecka oraz wspieranie prawidłowego funkcjonowania rodziny.